

ירושלים, י"ג באלול תשס"ד

30 באוגוסט 2004

(9364.doc)

חוזר מס' ח-06-2138

לכבוד

התאגידים הבנקאיים

הנדון: הבהרות ופרשנות בנושא איסור הלבנת הון

להלן הבהרות המתייחסות לחוק איסור הלבנת הון, התש"ס-2000 (להלן: החוק) ולצו איסור הלבנת הון (חובות זיהוי, דיווח וניהול רישומים של תאגידי בנקאיים), התשס"א-2001 (להלן: הצו).
ההבהרות נדרשות בשל שאלות שעלו בעקבות ביקורות, דיוני ועדת עיצום כספי לתאגידי בנקאיים לעניין איסור הלבנת הון והטיפול השוטף בנושא.

(1) הליכי זיהוי, אימות ושמירת מסמכים בעת פתיחת החשבון (סעיף 3(א) לצו)

(א) תעודת זהות שתאריך ההנפקה המופיע בתעודה אינו זהה לתאריך ההנפקה המופיע במרשם

האוכלוסין

הכלל הוא, שאין לפתוח חשבון או לבצע פעולה החייבת באימות פרטי הזיהוי של הלקוח אם תאריך ההנפקה המופיע בתעודה אינו זהה לתאריך ההנפקה המופיע במרשם האוכלוסין, ויש להפנות את הלקוח למשרד הפנים. עם זאת, יש מקרים בהם יש הסבר סביר לאי ההתאמה בין תאריכי ההנפקה.

תאגיד בנקאי רשאי לקבוע, כי במקרה כאמור ניתן לפתוח חשבון ובלבד שנתקיימו התנאים המצטברים הבאים:

- (1) קיימת סיבה הגיונית לאי ההתאמה בין תאריכי ההנפקה, לדוגמה, לקוח שהחליף את הספח הנלווה לתעודת הזהות, והתאריך המופיע במרשם מתאים לתאריך המופיע בספח;
- (2) הלקוח זוהה על פי מסמך נוסף הנושא את תמונת הלקוח ומספר זהותו, לדוגמה, רישיון נהיגה;
- (3) ניתן אישור על ידי רמה ממונה מעל רמת הפקיד פותח החשבון בתאגיד הבנקאי;
- (4) שם הלקוח יועבר לאחראי לאיסור הלבנת הון לשם מעקב אחר היקף הבעיה ואחר יישום ההוראות;
- (5) שמירת תיעוד למהלך.

על תאגיד בנקאי המבקש לפעול בדרך זו לעגן הוראות בעניין זה בנהליו.

(ב) זיהוי באמצעות "תעודת זהות לתושב ארעי"

כאשר התאגיד הבנקאי נדרש לזהות אדם שהוא תושב ארעי, ואין לו דרכון או שדרכונו אינו תקף, אולם פרטיו מופיעים במרשם האוכלוסין, ניתן לזהותו על סמך "תעודת זהות לתושב ארעי", תוך אימות הפרטים מול מרשם האוכלוסין, בכפוף לכך שבמועד הזיהוי הרישיון לשיבת ארעי תקף.

(ג) פתיחת חשבון לאזרח ישראלי המתגורר בחו"ל, אשר איבד את תעודת הזהות שלו

אזרח כאמור, לאחר שנבדק מול משרד הפנים (אם באמצעות בדיקה מול המרשם ואם באמצעות קבלת אישור ממשרד הפנים) ונמצא כי משרד הפנים אינו מוכן להנפיק לו תעודת זהות (בשל כך שבמרשם האוכלוסין מופיע "חדל להיות תושב", והוא לא חזר להתגורר בישראל) ניתן לזהותו על סמך דרכון ישראלי ומסמך זיהוי נוסף, כאשר מספר הזיהוי יהיה מספר תעודת הזהות המופיע בדרכון, תוך אימות הפרטים שניתן לאמתם מול מרשם האוכלוסין.

(ד) אימות זיהוי של תושבי חוץ באמצעות תעודת מעבר

תעודת מעבר היא תעודת מסע שאיננה דרכון, ועל כן כלולה במונח תעודת מסע, כמשמעותו בסעיף 3(א)(2) לצו.

(ה) מסמך נוסף לאימות זיהוי של תושבי חוץ

טופס מעבר גבולות הממולא על ידי הלקוח אינו יכול לשמש כמסמך נוסף לזיהוי הלקוח, כמשמעות מסמך נוסף בסעיף 3(א)(2) לצו.

(ו) פתיחת חשבון נוסף על ידי תאגיד

ככלל, בכל חשבון שנפתח בתאגיד בנקאי צריכים להימצא כל המסמכים הנדרשים על פי הצו. יחד עם זאת, בפתיחת חשבון לתאגיד, יכול התאגיד הבנקאי להסתמך על תעודת הרישום ומסמכי היסוד של התאגיד הקיימים בחשבון קיים, אם לא השתנה בהם דבר, ואם פתיחת החשבון הנוסף הינה עד חצי שנה מפתיחת החשבון הקיים. במקרה האמור על התאגיד הבנקאי לוודא קיומם של תעודת רישום ומסמכי יסוד תקפים בחשבון הקיים ולתעד זאת. יש להבהיר, כי הצהרה על נהנה ועל בעל שליטה תינתן בכל פתיחת חשבון, ואין להסתמך על הצהרה קיימת של הלקוח בחשבון אחר.

(2) הצהרה על נהנה**(א) אופן קבלת ההצהרה על נהנה (סעיף 4 לצו)**

הצהרה על נהנה יכול שתהיה בטופס נפרד מטופס פתיחת החשבון ויכול שתהיה בטופס פתיחת החשבון. בכל מקרה, הטופס או הפיסקה המתייחסים לנהנה חייבים להיות מנוסחים באופן שעל הלקוח לסמן בעצמו באופן אקטיבי - כחלק מן ההצהרה - אם קיים נהנה אם לאו. הפקת טופס ממוכן על ידי הפקיד על כך שאין נהנה בחשבון, גם אם על סמך דברי הלקוח, ו/או חתימת הלקוח בתחתית טופס פתיחת החשבון, הכולל פיסקה כי אין נהנה בחשבון, אינן מספקות.

(ב) חשבון של גופים פיננסיים (סעיף 5(א)(2) לצו)

הפטור מרישום נהנה בחשבון של גופים כאמור בסעיף 5(א)(2) לצו, חל רק על חשבונות שגופים אלו פתחו במסגרת פעילותם הפיננסית, פעילות שחלות עליה הוראות בנושא איסור הלבנת הון.

(ג) חשבון עורך דין או רואה חשבון (סעיף 5(א)(7) לצו)

הפטור מרישום נהנה בחשבון כאמור בסעיף 5(א)(7) לצו, חל רק על חשבון עורך דין או חשבון רואה חשבון, ולא על חשבון תאגיד של מי מהגורמים לעיל.

(ד) חשבון שמבקש לפתוח מי שמונה על ידי בית משפט או ראש ההוצאה לפועל (סעיף 2(ב)2) לצו הפטור מהצהרה על נהנה כאמור בסעיף 2(ב)2 לצו, חל לא רק על חשבון שמבקש לפתוח מי שמונה על ידי בית המשפט, אלא גם על חשבונות קיימים של חברה, שעל פי החלטה של בית משפט, המורשה לפעול בהם, הוא מי שמונה על ידי בית המשפט.

(3) **הצהרה על בעל שליטה (סעיף 4(ב) לצו)**

(א) בעלי שליטה

בפתיחת חשבון לתאגיד, על התאגיד להצהיר מי הם בעלי השליטה בו. המונח "שליטה" מסתמך על חוק ניירות ערך, התשכ"ח-1968, ועל פי פרשנות הרשות לניירות ערך (הרשות המוסמכת לענין פרשנות חוק ניירות ערך), כשמדובר על שליטה – הרשות לניירות ערך רואה עצמה מוסמכת, מכוח הגדרת "שליטה" שבחוק ניירות ערך, לדרוש דיווח עד היחיד האחרון בשרשרת השליטה. לאור זאת, מקום שיש יחיד, שעונה על המבחנים שנקבעו בהגדרה, יש להצהיר עליו כעל בעל השליטה בתאגיד, ולא על התאגיד הישיר השולט בחברה בעלת החשבון או כל תאגיד אחר בשרשרת השליטה בחברה.

(ב) בעלי שליטה בחברה פרטית

בביקורות שנערכו נמצא, שבנקים קיבלו הצהרות על היעדר בעל שליטה בחברות פרטיות כדבר שבשיגרה, למרות שהתברר כי ברוב המקרים היו בעלי שליטה בחברות הללו. התאגיד הבנקאי, אמנם, אינו צריך לבדוק את נכונות ההצהרות, אולם אין הוא פטור מלבדוק את סבירותה של הצהרה, על פניה.

(ג) בעלי שליטה בחשבון של מי שמונה על ידי בית משפט או ראש ההוצאה לפועל

בחשבון כאמור, בו מורשה החתימה היחיד הוא מי שמונה על ידי בית המשפט, לא נדרש התאגיד הבנקאי לקבל הצהרה על בעלי שליטה, שכן מי שמכוון את פעילות התאגיד הינו מי שמונה על ידי בית המשפט.

(4) **תיבת שירות (סעיף 2(ז) לצו)**

סעיף 2(ז) לצו קובע, בין היתר, חובת זיהוי לאדם המבצע פעולה שאינה במזומנים, שאינה חייבת בדיווח ושאינה נרשמת בחשבון שהוא רשום בו כבעל חשבון, כמורשה חתימה או כערב, מסכום של 50,000 ש"ח ומעלה. לפיכך, באמצעות תיבת שירות ניתן להפקיד שיקים, על ידי מי שאינו בעל החשבון, מורשה החתימה בו או ערב, בסכום הנמוך מ-50,000 ש"ח להפקדה, ובתנאי שעל טופס ההפקדה מצויין שמו ומספר זהותו של המפקיד (דרישה זו היא מכוח הוראת ניהול בנקאי תקין מס' 411 (מניעת הלבנת הון, זיהוי לקוחות וניהול רישומים)). משמעות הדבר היא, שבתיבות השירות להפקדת שיקים אין לקבל, בשום מקרה, סכומים השווים או עולים על הסף האמור לעיל מאדם שאינו רשום בחשבון כבעל החשבון, כמורשה החתימה או כערב.

(5) **דיווח לפי גודל הפעולה (סעיף 8(7) לצו)**

(א) פעולה של העברה לפי סעיף 8(7) לצו, מעבר לסף האמור בצו, מתאגיד בנקאי אחד בישראל לבנק זר באמצעות תאגיד בנקאי שני בישראל, צריכה להיות מדווחת על ידי התאגיד הבנקאי יוזם ההעברה (המעביר).

(ב) פעולה של העברה לפי סעיף 8(7) כוללת גם העברה של ני"ע.

(6) דיווח על פעולה בלתי רגילה (סעיף 9 לצו)

(א) סעיף 9 לצו מחייב תאגיד בנקאי לדווח לרשות לאיסור הלבנת הון על פעילות שנחזית בפניו כבלתי רגילה. אנו מפרשים את הביטוי "בלתי רגילה" בהקשר הכללי של הצו, כלומר – פעילות בלתי רגילה שיש סיבה להאמין שהיא קשורה להלבנת הון, אף אם אין ידיעה או חשד לזיקה בין הפעילות לבין עבירת מקור. כך למשל, פעילות שתואמת את התבחינים המפורטים בתוספת השניה לצו, או פעילות בעלת סממנים לכאורה של דפוסי פעילות של הלבנת הון, ייחשבו כפעילות בלתי רגילה. עם זאת, במקרה שיש ספק האם הפעילות הבלתי רגילה קשורה להלבנת הון, על התאגיד הבנקאי לדווח עליה לרשות לאיסור הלבנת הון. למותר לציין כי פעילות שיש סיבה להאמין כי היא קשורה להלבנת הון הינה פעילות בלתי רגילה.

(ב) עסקאות back to back

עסקאות בהן ניתן אשראי כנגד פיקדון הינן בעלות סיכון גבוה בכל הקשור לנושא איסור הלבנת הון. כאשר המפקיד ומקבל האשראי הם אותה ישות, על התאגיד הבנקאי להשתכנע כי יש הגיון כלכלי בסוג עסקה שכזה, שאם לא כן – עליו לדווח עליה לרשות לאיסור הלבנת הון.

(ג) הצהרה שנחזית לבלתי נכונה

הגם שאין חובה לתאגיד הבנקאי לבדוק את נכונות הצהרה כלשהי שניתנה לו, על פי הוראות הצו, כאשר התאגיד הבנקאי סבור כי ההצהרה אינה נכונה, עליו לבחון דיווח לרשות לאיסור הלבנת הון, לפי סעיף 9 לצו.

(ד) פרטי הדיווח

בדיווח על פעולה בלתי רגילה, יש להבהיר ולפרט את הסיבה לדיווח, לרבות תיאור הפעולה שבשלה דווח, על נסיבותיה, ובתוך כך הגורמים הקשורים לסיבת הדיווח, אם הם ידועים לגוף המדווח. כך למשל, אם דווחה פעולה בשל היותה בלתי אופיינית ללקוח או לחשבון, יש להבהיר את מהות הפעולה החריגה או אופן הפעילות החריג, ולהבהיר מדוע מדובר בפעילות / פעולה חריגה.

(ה) זמן סביר להעברת דיווח

דיווח על פעולה בלתי רגילה לרשות לאיסור הלבנת הון צריך להתבצע בפרק הזמן הקצר ביותר בנסיבות העניין, ולכל היותר תוך שבועיים ממועד קבלת הדיווח אצל האחראי. במקרה של עיכוב (בלתי נמנע/ בנסיבות מיוחדות/ שהתאגיד הבנקאי רואה אותו מוצדק) מעבר לפרק הזמן הנ"ל, על התאגיד הבנקאי לתעד את הסיבות לעיכוב.

(7) פטור מדיווח לפי גודל הפעולה (סעיף 10 לצו)

(א) פטור לפי סעיף 10(1) לצו ינתן אך ורק לפעילות בחשבונות של הגופים המנויים בסעיף, ולא מעבר לכך. בביקורות שנערכו נמצא, שתאגידים בנקאיים פטרו מדיווח פעילות בחשבונות של גופים שאינם מנויים בסעיף, כגון: עמותות, חברות פרטיות, סוכני ביטוח ופרטים. מתפקידו של האחראי לאיסור הלבנת הון לוודא, שהגופים ברשימת הפטור עונים על ההגדרות בסעיף 10(1) לצו.

(ב) הפטור האמור בסעיף 10(1) לצו הינו רק לגבי פעולות המבוצעות על ידי הגופים המנויים בסעיף ובחשבונותיהם, ולא פטור גורף על כלל הפעילות בחשבון. משמעות הדבר היא, כי פעולה

החייבת בדיווח, ושבוצעה על ידי צד ג' בחשבון של גוף כאמור בסעיף 10(1) לצו, תדווח בהתאם לרשות לאיסור הלבנת הון.
 (ג) בסעיף 10(2) לצו, הצהרת בעל החשבון על מהות העסקה, משמע גם הצהרה על סוג הטובין. הצהרה כאמור יש לקבל טרם ביצוע הפעולה.

(8) דיווחים חלקיים או שגויים לרשות לאיסור הלבנת הון (פרק ג' לצו)

(א) במקרים רבים הדיווחים לרשות לאיסור הלבנת הון, הן לפי גודל הפעולה והן הבלתי רגילים, היו חלקיים. דיווחים אלו צריכים לכלול את כל המידע הנדרש בסעיף 11 לצו. כך למשל, אם דווחה פעולה בשל היותה בלתי אופיינית ללקוח או לחשבון, יש לפרט מהם מאפייני החשבון או הלקוח, מהות הפעולה החריגה או אופן הפעילות החריג ולהבהיר מדוע מדובר בפעילות חריגה.
 (ב) במקרה והתאגיד הבנקאי גילה טעות בדיווח לרשות לאיסור הלבנת הון, עליו להעביר לרשות תיקון לדיווח.
 (ג) למידע הנדרש בדיווח על פעולה בלתי רגילה, ראה סעיף 6(6) לעיל.

(9) הוראת המעבר (סעיף 17 לצו)

לעניין קיום הוראת המעבר שבצו, אנו חוזרים ומפנים לחוזר מס' ח-06-2111 מיום 16.6.03 ולחוזר מס' ח-06-2115 מיום 9.9.03, המפרטים, בין השאר, את האמצעים שעל תאגיד בנקאי לנקוט כדי לקבל הצהרה כאמור, כמו גם את חובתו של התאגיד הבנקאי להתנות פעולות של לקוח המצריכות מפגש עם נציג התאגיד הבנקאי בחתימתו על טופס הצהרת נהנה. חוזרים אלו הינם לכלל התאגידים הבנקאיים, ובכללם הבנקים למשכנתאות.

(10) הקצאת משאבים לטיפול בנושא איסור הלבנת הון

קיום הוראות החקיקה וההסדרה לעניין איסור הלבנת הון מחייב את התאגידים הבנקאיים בהיערכות רחבת היקף בכל הרבדים, לרבות הקצאת משאבים כנדרש לעניין זה, ובפרט תגבור מערך הציות, מתן הדרכה נאותה לכל העובדים, ושימוש במערכות מיכוניות תומכות.

(11) אחריות התאגיד הבנקאי ליישום הוראות איסור הלבנת הון ולמערכות המיכוניות באמצעותן הוא פועל

תאגיד בנקאי הינו האחראי הבלעדי ליישום הוראות איסור הלבנת הון ולמערכות המיכוניות באמצעותן הוא פועל, גם אם הן מבוססות על מערכות מיכוניות של תאגידים בנקאיים אחרים, חברות אם או אחרים.

(12) הקמת מערכות מיכוניות מתאימות

על פי סעיפים 14 ו-15 להוראת ניהול בנקאי תקין מס' 411 (מניעת הלבנת הון, זיהוי לקוחות וניהול רישומים) על תאגיד בנקאי לקיים מעקב שוטף אחר חשבונות לקוחותיו על מנת להחליט האם הפעילות בחשבונות אלו עולה בקנה אחד עם ציפיותיו לגבי הפעילות בחשבון. מעקב זה צריך להתבצע גם באמצעות מערכות מיכוניות שיאתרו פעילות בלתי רגילה כאמור על פי פרמטרים שהוגדרו מראש.

(13) פעילות במסגרת סינדיקטים / קונסורציומים בנקאיים בינלאומיים

כאשר תאגיד בנקאי בישראל הינו חלק מקונסורציום למתן אשראי בינלאומי, והקשר העסקי בהתייחס למתן האשראי מתבצע מול הבנק הזר שמוביל את הקונסורציום, אין התאגיד הבנקאי נדרש לקיים הליך זיהוי מלא ללקוח מקבל האשראי, ובלבד שהתקיימו התנאים הבאים:

(1) הגוף המוביל את הקונסורציום הינו גוף בנקאי מוכר הפועל במדינות הנמנות על ה-OECD;

(2) חלקו של התאגיד הבנקאי הישראלי בקונסורציום הינו קטן - עד 5%;

(3) התאגיד הבנקאי ביצע בדיקת נאותות (Due Diligence) על פי המסמכים שבידו.

הקלה זו אינה חלה על קונסורציומים של תאגידי בנקאיים בישראל.

(14) רכישה / השתתפות בסיכון אשראי של בנק אחר, ללא יצירת קשר משפטי ישיר עם הלווה

(participation)

כאשר תאגיד בנקאי בישראל רוכש סיכון אשראי מתאגיד בנקאי אחר ללא יצירת קשר משפטי ישיר או קשר עסקי אחר עם הלקוח שסיכון האשראי שלו נרכש על ידי התאגיד הבנקאי, ומשכך גם בלא יכולת לתבוע את הלקוח האמור במקרה של אי פירעון - אין מדובר בפתיחת חשבון.

לעניין סעיפים 13 ו-14, מובהר בזה כי תאגיד בנקאי צריך להתייחס, במסגרת שיקוליו העסקיים, גם לסיכונים מוניטין, לסיכונים תפעוליים, לסיכונים משפטיים ולסיכונים אחרים הנובעים מזהות הלקוח, זהות התאגיד הבנקאי עימו מבוצעות העסקאות והמדינה בה תאגיד בנקאי כאמור פועל.

בכבוד רב,

יואב להמן

המפקח על הבנקים